

Received / Makale Geliş Tarihi 09.08.2023
Published / Yayınlanma Tarihi 18.10.2023
Volume / Issue (Cilt/Sayı) 7 (35)
ss / pp 1263-1271

Research Article /Araştırma Makalesi
10.5281/zenodo.10029085
Mail: editor@pejoss.com

Firdevs Ergin

<https://orcid.org/0000-0001-7082-6375>
Mersin / TÜRKİYE

Prof. Dr. Binnaz Kıran

<https://orcid.org/0000-0002-9027-2872>
Mersin Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Mersin/ TÜRKİYE
ROR Id: <https://ror.org/04nqdw39>

Ergenlerin Anne Babadan Algılanan Psikolojik İstismar ve Öz Yeterlik Düzeylerinin Cinsiyete Göre İncelenmesi

Investigation of Psychological Abuse and Self-Efficacy Levels of Adolescents According to Various Variables

ÖZET

Ergenlik dönemi sorunları yıllardır var olan bir problem olmasına rağmen bu döneme araştırmacıların, öğretmenlerin ve anne babanın ilgisi son yıllarda artmıştır. Bütün yaşam dönemlerinde görülebildiği gibi ergenlik döneminde de bireyler istismara maruz kalabilir. En yaygın ve en az bildirilen istismar türü olan psikolojik istismara ergenler anne babaları tarafından maruz kalabilirler. Sosyal öğrenme kuramından temel alan öz yeterlik bireylerin yaşamlarını ve hayat kalitelerini olumlu olarak etkileyen ancak oluşum aşamasında pek çok farklı faktörden etkilenen bir kavramdır. Bu araştırmanın amacı ergenlik dönemindeki bireylerin cinsiyete göre anne babadan algılanan psikolojik istismar ve öz yeterlik düzeylerinin farklılaşması, farklılaşmadığını incelemektir. Ayrıca iki değişken arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma Konya ilinde yer alan Anadolu İmam Hatip Lisesi, Anadolu Lisesi ve Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nde öğrenci olan veli izinleri alınmış araştırmaya gönüllü katılımcılar ile yürütülmüştür. Araştırma örneklemini 245 kadın, 163 erkek olmak üzere toplam 408 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu, Telef ve Karaca (2012) tarafından geliştirilen Çocuklar İçin Öz Yeterlik Ölçeği ve Arslan (2015) tarafından geliştirilen Algılanan Psikolojik İstismar Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada ergenlerin öz yeterlik ve anne babadan algılanan psikolojik istismar düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşma gösterip göstermediğini incelemek için T-testi'nden; ergenlerin öz yeterlik ve anne babadan algılanan psikolojik istismar düzeyleri arasındaki ilişki Pearson Korelasyon Analizi kullanılarak hesaplanmıştır. Araştırma sonucunda; ergenlerin anne babadan algılanan psikolojik istismar ve genel öz yeterlik, akademik öz yeterlik, sosyal öz yeterlik ve duygusal öz yeterlik arasında da negatif yönlü anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Araştırmanın sonucuna göre ergenlik dönemindeki bireylerin anne babalarından algıladıkları psikolojik istismar düzeyi arttıkça genel öz yeterlik, akademik öz yeterlik, sosyal öz yeterlik ve duygusal öz yeterlik düzeylerinin düştüğü tespit edilmiştir. Araştırma bulgularına göre erkek katılımcıların genel öz yeterlik ve duygusal öz yeterlik düzeyleri kadınlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olması araştırmanın bir diğer sonucudur. Ergenlerin öz yeterlik düzeylerini artırıp psikolojik istismara yönelik koruyucu faktör oluşturmak için okul rehberlik servisi tarafından atılganlık eğitimi verilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ergenlik, öz yeterlik, psikolojik istismar.

ABSTRACT

Although adolescent problems are a problem that has existed for years, the interest of researchers, teachers and parents in this period has increased in recent years. As in every period of life, individuals can be exposed to abuse during adolescence as well. Adolescents may be exposed to psychological abuse by their parents, which is the most widespread and least reported kind of abuse. Self-efficacy relies on social learning theory and is a concept that positively affects individuals' lives and quality of life but is affected by many different factors during its formation. This study aims to examine whether the psychological abuse and self-efficacy levels of individuals in adolescence differ according to various variables. The research was carried out with volunteer participants, whose parents' permissions were obtained from the schools of Anatolian İmam Hatip High School, Anatolian High School, and Vocational and Technical Anatolian High School in Konya. The sample of the research involved a total of 408 students, 245 women and 163 men, who were selected by convenience sampling. The personal Information Form prepared by the researcher, the Self-Efficacy Scale for Children developed by Telef and Karaca (2012) and the Perceived Psychological Abuse Scale developed by Arslan (2015) were used as data collection tools in the research.

In the study, T-test was used to examine whether the self-efficacy and perceived psychological abuse levels of adolescents differ according to gender; ANOVA was used to examine whether self-efficacy and perceived psychological abuse levels from parents

differ according to school type, age group and income group. The relationship between adolescents' self-efficacy and perceived psychological abuse levels from their parents was calculated using Pearson Correlation Analysis. As a result of the research, it was found that there is a negative significant relationship between the perceived psychological abuse self-efficacy levels of adolescents. In addition, a negative significant relationship was found between perceived psychological abuse and academic self-efficacy, social self-efficacy and emotional self-efficacy. According to the results of the research, it has been determined that as the level of psychological abuse perceived by the adolescents from their families increases, the levels of general self-efficacy, academic self-efficacy, social self-efficacy and emotional self-efficacy decrease. According to the research findings, the general self-efficacy and emotional self-efficacy levels of the male participants were significantly higher than the females; academic self-efficacy, emotional self-efficacy, and intimidation/ humiliation sub-dimension scores differ according to school type; It was found that the academic self-efficacy sub-dimension score averages of the students aged 18 and over were higher than the students in the 14-15 age group.

Keywords: Adolescence, self-efficacy, psychological abuse.

1. GİRİŞ

Yaşam boyunca önemli bir gelişim dönemi olan ergenlik, çocukluk ve yetişkinlik arasında bir geçiş evresidir. Biyolojik, psikolojik ve toplumsal olarak farklılıkların görüldüğü 12-18 yaş arası ergenlik dönemi olarak kabul edilmektedir. Bu dönemde bireyler kimlik kazanımı, meslek seçimi, fiziksel değişimler, cinsel olgunluk gibi pek çok görevle karşı karşıya kalırlar. Dolayısıyla da bu dönem stresli, fırtınalı, kargaşalı bir dönem olarak adlandırılır. Bu dönemde çözülemeyen problemler bireylerin geri kalan yaşam dönemlerinde sorunların ortaya çıkmasına sebep olabilir (Cloutier ve Onur, 2014; Santrock, 2017).

Ergenlik döneminde bireylerin sorunların çözümünde yetersizlik hissetmesi yaşamın ilerleyen yıllarında sorunların yaşanmasına kaynaklık edebilir. Bazı araştırmacılar öz yeterlik inancının bu dönemdeki önemi vurgulanmışlardır (Caprara vd., 1998; Mcknight vd., 2002). Bandura (1997) öz yeterliği, hedefe yönelik yeteneklerin birey tarafından farklı şartlarda nasıl kullanılıp ne gibi sonuçlar elde edileceğine yönelik inancı olarak tanımlamaktadır. Bir hedefi gerçekleştirmek için bütün yetenek ve donanımlara sahip olmak hedefin gerçekleştirileceği anlamına gelmediği gibi hedefe yönelik yüksek öz yeterlik inancı da hedefe ulaşmada tek başına yeterli değildir (Schunk, 1995). Bireyin hedefe yönelik öz yeterlik inanç düzeyi, bilgi, beceri ve yetenekleri ortak etkiye sahiptir (Yıldırım ve İlhan, 2010).

Öz yeterlik düzeyi yüksek olan bireylerin bazı özellikleri şunlardır: başarısız stratejileri kullanmaktan çabuk vazgeçerler, başarısızlıkları kullandıkları stratejileri hataları olarak görüp kendi eksik yanlarına atfetmezler, başarısızlıklara karşı dayanıklıdırlar ve çabuk toparlanırlar, öğrenme ortamlarına dahil olurlar, öğrenmek için hazırdırlar ve motive olmuşlardır, zor hedeflerden kaçınmazlar (Bandura, 1997; Sewell ve George, 2000). Ayrıca Bandura (1997), öz yeterlik düzeyleri farklı olan insanları ayıran en önemli özelliğin başarısızlıklar karşısında yılmadan hedefe ulaşmak için çabalamaya devam etmeleri olarak ifade etmiştir.

Ergenlik dönemindeki bireyin duygusal açıdan yüksek öz yeterliğe sahip olması olumsuz duygular ile başa çıkmasını ve kendine güvenmesini sağlayacaktır (Telef, 2011; Willemse, 2008). Yapılan araştırmalar yüksek öz yeterliğin bireylerin kişisel gelişimlerine, akademik başarıya, psikolojik iyi oluşa, yaşam doyumuna, sosyal ilişkilere olumlu yönde katkı sağladığını ortaya koymaktadır (Sayın Çakar ve Altun, 2021; Yıldırım ve İlhan, 2010).

Çalışmanın bir diğer değişkeni psikolojik istismardır. İstismar kültür, ırk ve din gibi değişkenlerden bağımsız olarak ortaya çıkan bireylerin fiziksel, ruhsal ve cinsel yönden kötüye kullanılmasını içeren; kısa ve uzun vadede bireyleri olumsuz etkileyen davranışlar bütünüdür (Ersanlı vd., 2013). Yaşam boyu gelişimin her evresinde istismarın farklı türlerine maruz kalınabilir (Gültekin vd., 2006). Bunlardan psikolojik istismar çocuğun gelişimini duraklatan veya geriletken, öznel iyi oluşu olumsuz olarak etkileyen, psikopatolojik problemlere yol açan davranışların bütünüdür (Iwaniec vd., 2006; Sakız, 2013).

Psikolojik istismar tek başına ya da diğer istismar türleriyle birlikte görülebilir. Örneğin fiziksel istismara uğramış bir bireyde psikolojik istismar bulgularına da rastlanabilir. Zamanla fiziksel istismar bulguları yok olsa bile psikolojik istismar etkilerini sürdürmeye devam eder (Hart ve Brassard, 1991). Bu sebeple de en yıkıcı ve en çok maruz kalınmasına rağmen en az bildirilen istismar türü olarak karşımıza çıkmaktadır (Wright, 2007). Psikolojik istismara sebep olan pek çok farklı davranış vardır. Bunlardan bazıları; çocuğun ayrı bir birey gibi görülmemesi, sosyalleşmesinin engellenmesi, çocuğun duygu ve düşüncelerinin dikkate alınmaması, küçümsenmesi, alay edilmesi, ebeveyn tarafından çocuğun suç teşkil eden davranışlarının engellenmemesi hatta teşvik edilmesi, çocuğu gelişim dönemine uygun olmayan davranışların çocuktan beklenmesi, çocuğun kişisel menfaatler doğrultusunda kullanılması şekilde sıralanabilir (Glaser, 2002; McGee ve Wolfe, 1991). Psikolojik istismar olguları pek çok farklı sebepten kaynaklı olarak ortaya çıkabilmektedir. Ebeveynlerin küçük yaşlarda anne baba olmaları, çocuğun istenmemesi veya çeşitli sebeplere bağlı olarak özel bakım gereksiniminin olması ve tam olmayan aile yapısı bu sebepler arasında

gösterilebilir (Acehan vd., 2013; Iwaniec vd., 2006). Arka planda pek çok faktöre bağlı olarak ortaya çıkan psikolojik istismarın tanınması, farkındalık oluşturulması, önlenmesi ve koruyucu müdahale problemlerinin oluşturulması gereklidir (Bahar vd., 2009).

Bu araştırmada ergenlerin cinsiyetlerine göre anne babadan algılanan psikolojik istismar ve öz yeterlik düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığını ve aralarındaki ilişkiyi incelemek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Ergenlerin cinsiyetlerine göre öz yeterlik ve alt boyutları farklılaşmakta mıdır?
2. Ergenlerin cinsiyetlerine göre anne babadan algılanan psikolojik istismar ve alt boyutları farklılaşmakta mıdır?
3. Ergenlerin anne babadan algılanan psikolojik istismar ile öz yeterlik düzeyleri ve alt boyutları arasında ilişki var mıdır?

2. YÖNTEM

2.1. Katılımcılar

Araştırmaya İç Anadolu Bölgesi' nin bir ilinde bulunan Anadolu İmam Hatip Lisesi, Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi, Anadolu Lisesi, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'ne devam eden 425 öğrenci katılmıştır. Ancak araştırmaya uygun olmayan 17 öğrenciye ait veriler çıkarılmış ve 408 katılımcının (245'i (%60) kadın, 163'ü (%40) erkek) verileri kullanılmıştır. Katılımcılarının yaşlarına bakıldığında 159'u (%39) 14-15 yaş aralığında, 205'i (%50,2) 16-17 yaş aralığında ve 44'ünün (%10,8) ise 18 yaş ve üzeri olduğu görülmektedir. Ayrıca öğrencilerin 55'i (%13,5) Meslek Lisesinde, 182'si (%44,6) Anadolu Lisesinde, 171'i (%41,9) İmam Hatip Lisesinde eğitim görmektedir. Öğrencilerin aile ekonomik gelirlerine bakıldığında 28'i (%6,9) 0-4252 aralığında, 341'i (%83,6) 4253-10000 aralığında, 33'ü (%8,1) 10001-20000, 3 tanesi (%1,5) ise 20001 ve üzeridir.

2.2. Veri Toplama Araçları

2.2.1. Kişisel Bilgi Formu

Katılımcıların cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, okul türü ve ailenin ekonomik geliri gibi demografik bilgilere yönelik soruları içeren araştırmacı tarafından hazırlanan veri toplama aracıdır.

2.2.2. Çocuklar İçin Öz Yeterlik Ölçeği (ÇİÖYÖ)

Telef ve Karaca (2012) tarafından geliştirilen ölçek çocukların öz yeterlik düzeylerini ölçmektedir. 21 Maddeden oluşan ölçeğin, akademik öz yeterlik, sosyal öz yeterlik ve duygusal öz yeterlik olmak üzere 3 alt boyutu vardır. Beşli likert tipi (1=Hiç, 5=Çok iyi) bir ölçektir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 105, en düşük puan ise 21'dir. Ölçekten alınan puanın yüksekliği bireyin öz yeterlik düzeyinin de yüksek olduğunu; ölçekten alınan puanın düşük olması ise bireyin öz yeterlik düzeyinin de düşük olduğunu ifade etmektedir. Cronbach alfa katsayısı ölçeğin geneli için .86 olarak hesaplanmıştır. Alt ölçekler için Cronbach alfa katsayısı ise akademik öz-yeterlik için .84, sosyal öz- yeterlik için .64, duygusal öz-yeterlik için .78 şeklinde bulunmuştur. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirlik katsayıları ise .75 ile .89 arasında değişiklik göstermektedir.

2.2.3. Algılanan Psikolojik İstismar Ölçeği (APIÖ)

Arslan (2015) tarafından bireylerin anne babadan algıladıkları istismar düzeyini ölçmek için geliştirilmiştir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısının .95 ve alt boyutlar için iç tutarlılık katsayılarının .83 ile .93 bulunmuştur. Ölçek 27 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin Yıldıрма/ Aşağılama, Reddetme/ İzolasyon, Duygusal Tepki Vermeyi Reddetme ve Suça Yönelme ve olmak üzere 4 alt boyutu vardır. Ölçek formunda bulunan olumlu maddeler ters madde olarak puanlanmaktadır. Dörtlü likert (Hiçbir zaman=1 ve Her zaman= 4) yapıda bir ölçektir. Ölçekten alınan puanın yüksek olması anne-babadan algılanan psikolojik istismarın da yüksek olduğunu ifade etmektedir. Ölçek toplam puan üzerinden değerlendirilip kullanılabilmesi gibi alt boyutlar bazında ayrı ayrı da kullanılabilir. Ölçekten alınan puanın yüksek olması anne-babadan algılanan psikolojik istismarın da yüksek olduğunu ifade etmektedir. Ölçek toplam puan üzerinden değerlendirilip kullanılabilmesi gibi alt boyutlar bazında ayrı ayrı da kullanılabilir.

2.3. Araştırma Verilerinin Analizi

Verilerin analizine başlamadan verilerin normallik ve homojenlik testleri yapılmıştır. Çocuklar İçin Öz Yeterlik Ölçeği (ÇİÖYÖ) ve Algılanan Psikolojik İstismar Ölçeği (APIÖ) puanlarının normal dağılım göstermekte olup cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı T- Testi ile test edilmiştir. Çocuklar İçin Öz Yeterlik Ölçeği (ÇİÖYÖ) ile Algılanan Psikolojik İstismar Ölçeği (APIÖ) puanları arasındaki ilişkinin

belirlenmesi için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı kullanılmıştır. Önemlilik düzeyi olarak 0.05 alınmıştır. Katılımcıların ÇİÖYÖ ve APIÖ puanlarının betimsel ve normal dağılım değerleri Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların ÇİÖYÖ ve APIÖ Puanlarının Betimsel Değerleri (N=408)

N	Min	Max	\bar{X}	Ss	Medyan	Skewness	Kurtosis
ÇİÖYÖ 408	22	105	63.32	13.083	63	.169	.122
APIÖ 408	27	63	37.88	8.546	36	.893	.082

Tablo 1 incelendiğinde katılımcıların ÇİÖYÖ'den aldıkları puanların skewness değerinin .169, kurtosis değerinin ise .122 olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların APIÖ'den aldıkları puanların skewness değerinin .893, kurtosis değerinin ise .082 olduğu tespit edilmiştir. Tabachnick ve Fidell'e (2015) göre, skewness ve kurtosis değerleri -1 ve 1 arasında olduğu durumda ilgili veri setinin normal dağılım gösterdiği söylenebilmektedir. Dolayısıyla ÇİÖYÖ ve APIÖ puanları normal dağılmaktadır.

3. BULGULAR

3.1. Katılımcıların APIÖ ve ÇİÖYÖ ve Alt Boyutlarının Cinsiyete Göre İncelenmesi

Araştırma katılımcılarının APIÖ ve ÇİÖYÖ ve alt boyutları puan ortalamalarının cinsiyete göre farklılaşma gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan t-Testi sonucunda elde edilen veriler Tablo 2 ile gösterilmiştir.

Tablo 2: Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre ÇİÖYÖ ve Alt Boyutlarına ait Puanların Farklılaşmasına Ait t-Testi Sonuçları

Değişkenler	Cinsiyet	N	\bar{X}	S	sd	t	p
ÇİÖYÖ	Kadın	245	62.05	12.39	406	-2.42	.01*
Toplam	Erkek	163	65.24	13.87			
Akademik	Kadın	245	20.44	5.72	406	-.12	.90
Öz Yeterlik	Erkek	163	20.51	5.91			
Sosyal	Kadın	245	23.07	5.26	406	-.58	.56
Öz Yeterlik	Erkek	163	23.39	5.69			
Duygusal	Kadın	245	18.54	5.53	406	-4.84	.00**
Öz Yeterlik	Erkek	163	21.34	5.97			

** p < 0.01, * p < 0.05

Tablo 2 incelendiğinde ÇİÖYÖ toplam puan ortalamaları arasında cinsiyet açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($t_{406} = -2.42$, $p < .05$). Erkek katılımcılarının ÇİÖYÖ puan ortalamaları ($\bar{X} = 13.87$) kadın katılımcıların puan ortalamalarına ($\bar{X} = 12.39$) göre daha yüksektir. Akademik öz yeterlik alt boyutu ($t_{406} = -.124$, $p > .05$) ve sosyal öz yeterlik alt boyutu ($t_{406} = -.580$, $p > .05$) puan ortalamaları ise cinsiyete arasında farklılaşmamaktadır. Ancak duygusal öz yeterlik alt boyutu puan ortalamaları arasında cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($t_{406} = -4.84$, $p < .05$). Erkek katılımcılarının duygusal öz yeterlik alt boyutu puan ortalamaları ($\bar{X} = 5.97$) kadın katılımcıların puan ortalamalarına ($\bar{X} = 5.53$) göre daha yüksektir.

3.2. Katılımcıların APIÖ ve Alt Boyutlarının Cinsiyete Göre İncelenmesi

Araştırma katılımcılarının APIÖ ve alt boyutları puan ortalamalarının cinsiyete göre farklılaşma gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan T-Testi sonucunda elde edilen veriler Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3: Katılımcıların APIÖ ve Alt Boyutları Yıldırma/Aşağılama, Duygusal Tepki Vermeyi Reddetme, Suça Yönelme, Reddetme/İzolasyon Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Toplam Algılanan Psikolojik İstismar	Kadın	245	37.38	8.074	406	-1.449	.148
	Erkek	163	38.63	9.183			
Yıldırma/Aşağılama	Kadın	245	10.42	2.219	406	-1.551	.122
	Erkek	163	10.79	2.633			
Duygusal Tepki Vermeyi Reddetme	Kadın	245	11.00	4.209	406	-.980	.328
	Erkek	163	11.42	4.316			
Suçta Yönelme	Kadın	245	7.54	1.603	406	-.995	.320
	Erkek	163	7.72	2.062			
Reddetme/İzolasyon	Kadın	245	8.42	2.362	406	-1.079	.281
	Erkek	163	8.69	2.7			

** p < 0.01, * p < 0.05

Tablo 3'te görüldüğü gibi cinsiyete göre APIÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır ($t_{406} = -1.449$, $p > .05$). Alt boyutlar incelendiğinde Yıldırma/ Aşağılama alt boyutu puan ortalamaları ile cinsiyet arasında ($t_{406} = -1.551$, $p > .05$), Duygusal Tepki Vermeyi Reddetme alt boyutu puan ortalamaları ile cinsiyet arasında ($t_{406} = -.980$, $p > .05$), Suça Yönelme alt boyutu puan ortalamaları ve cinsiyet arasında ($t_{406} = -.995$, $p > .05$), Reddetme/İzolasyon alt boyutu puan ortalamaları ve cinsiyet arasında ($t_{406} = -1.079$, $p > .05$) istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır.

3.3. Algılanan Psikolojik İstismar Düzeyiyle ÇİÖYÖ ve Alt Boyutları Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Katılımcıların algılanan psikolojik istismar düzeyleri ile öz yeterlik alt boyut düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi için yapılan Pearson Korelasyon Momentler Çarpımı Analizi sonuçları Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo. 4: Katılımcıların APIÖ ve ÇİÖYÖ ve Alt Boyut Puanları Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları

Değişkenler		APIÖ	Genel Özyeterlik	Akademik Öz Yeterlik	Sosyal Öz Yeterlik	Duygusal Öz Yeterlik
	r	1	-.325**	-.341**	-.168**	-.233**
APIÖ	p		.000	.000	.000	.000
	N	408	408	408	408	408

** p < 0.01, * p < 0.05

Tablo 4'te görüldüğü gibi öğrencilerin toplam öz yeterlik düzeyleri ile algılanan psikolojik istismar arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($r = -.325$, $p < .01$). Aynı zamanda algılanan psikolojik istismar ile akademik öz yeterlik alt boyutu ($r = -.341$, $p < .01$), sosyal öz yeterlik alt boyutu ($r = -.168$, $p < .01$) ve duygusal öz yeterlik alt boyutu ile negatif yönde anlamlı ilişki ($r = -.233$, $p < .01$) olduğu görülmektedir.

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

4.1. Cinsiyete Göre Öz Yeterlik Düzeylerinin Farklaşmasına İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmada, erkek öğrencilerin genel öz yeterlik düzeylerinin kadın öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Cinsiyete göre alt boyutlar incelendiğinde, akademik öz yeterlik ve sosyal öz yeterlik düzeyleri farklılaşmazken, erkek öğrencilerin duygusal öz yeterlik düzeyi kadın öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha yüksektir. Genel öz yeterlik ve duygusal öz yeterliğin erkek katılımcılar lehine yüksek olması toplumsal cinsiyet rolleri açısından ele alındığında, genel olarak toplumda erkeklerin başarı ve yeterlikleri kolayca dile getirilip ödüllendirilirken kadınlar için bu durum her zaman böyle olmadığı söylenebilir. Ayrıca Certel vd. (2015)' un ifade ettiği gibi ergenlik döneminde kadınların daha fazla olumsuz duygu yaşamaları ve olumsuz duygularla kolay başa çıkamamaları, erkeklere yüklenen cinsiyet rollerinin bir sonucu olarak genel öz yeterlik ve duygusal öz yeterlik erkeklerde daha yüksek bulunmuş olabilir. Mozahem vd. (2021) kadınların daha düşük öz yeterliğe sahip olmasını daha az teşvik edilmelerine ve hatta çoğu zaman cesaretlerinin kırılmasına bağlamaktadır. Bundan dolayı da bu durum kadın ergenlerin kendi yetenek ve becerilerini yanlış değerlendirip öz yeterliklerini daha düşük olarak algılamalarına sebep olduğu ile açıklanabilir. Ayrıca kültürel özelliklerden kaynaklı olarak toplumumuzda erkek çocukların daha ön planda tutulması, desteklenmesi erkeklerin öz yeterliklerini olumlu yönde etkilemiş olabilir.

Alan yazında bu bulguları destekleyen yani erkeklerin genel özyeterlik düzeyinin kadınlardan daha yüksek olduğunu gösteren çalışmalar olduğu görülmektedir (Grubbs vd., 1992; Aypay, 2010; Erdoğan ve Yüzbaş, 2018; Spence vd., 2010; Kaya ve Savaşlı, 2020; Mishra ve Shanwal, 2014; Ma vd., 2015; Certel vd., 2015; Yıldırım, 2018; Yiğit, 2020). Ayrıca bu çalışmada olduğu gibi ergenlerin akademik ve sosyal özyeterlik düzeyleri cinsiyete göre farklılaşmazken, duygusal özyeterlik düzeyi erkeklerin kadınlardan daha yüksek olduğunu gösteren araştırmalar bulunmaktadır (Bacchini ve Magliulo, 2003; Yiğit, 2020). Daha önce yapılan çalışmalar incelendiğinde bu çalışmanın bulgularını destekleyen çalışmaların yanı sıra desteklemeyen yani kadınların öz yeterlik düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğunu gösteren çalışmalara da vardır (Christy ve Mythili, 2020; Jenkins vd., 2002; Kılıç, 2019). Ayrıca Ceylan (2013) ve Yıldırım (2018) kızların duygusal öz yeterliklerinin erkeklerden daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Özyeterlik düzeyinin cinsiyete göre farklılaşmadığını gösteren çalışmalarda bulunmaktadır (Kıran ve Sungur, 2012; Güven, 2021; Bozkurt, 2014; Özdirek, 2021).

4.2. Cinsiyet Göre Aileden Algılanan Psikolojik İstismar Düzeylerinin Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışılması

Bu çalışmanın verilerine göre ergenlerin anne babadan algıladıkları psikolojik istismar düzeyleri ve APIÖ alt boyut düzeylerinin cinsiyete göre farklılık göstermediği bulgusuna ulaşılmıştır. Esen (2020) tarafından ergenler ile yapılan çalışmada ve ergenlerin aileden algıladıkları psikolojik istismarın ve mevcut araştırmada da var olan APIÖ alt boyut düzeylerinin her birinde cinsiyete göre anlamlı farklılaşma olmadığı ortaya konulmuştur. Sedlak (1997) ve Buldu (2021) da benzer bulgulara ulaşmışlardır. Alan yazınında bu araştırma bulguları ile uyumlu başka çalışmalar (İşmen ve Aydın, 1996; Özkebabçı, 2019; Öztep, 2010; Rogers ve Follingstad, 2011) bulunmaktadır. Ancak bazı araştırmalarda ergenlerin aileden algıladıkları psikolojik istismar ve alt boyut düzeyleri erkeklerde kızlara göre daha yüksek olduğu belirtilmiştir (Arslan, 2015; Cansız, 2019; Göde vd.,2000; Vissing vd., 1991). Akman (2019) ise yaptığı çalışmada aileden algılanan psikolojik istismarı, yıldırma/ aşağılama alt boyutunu, suça yönelme alt boyutunu erkekler lehine daha yüksek bulmuşken; APIÖ alt boyutu olan duygusal tepki vermeyi reddetme ve reddetme/ izolasyon alt boyutu düzeylerinin cinsiyete göre farklılık göstermediğini bulmuştur. Farklı olarak Hagborg vd., (2017), 12-13 yaşlarında kız ve erkek öğrenciler ile yaptıkları çalışma sonucunda kızların duygusal istismardan etkilenme ve ruh sağlığı sorunlarına maruz kalma oranlarının daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Toplum tarafından kadına yüklenen rollerin ve kadın üzerindeki baskının yanı sıra erkeklere de para kazanma, çalışma, güçlü olma gibi roller yüklenmektedir. Hem kadınlar hem de erkekler farklı sebeplerden de olsa psikolojik istismar algılıyor olabilirler. Gelişen ve değişen dünyaya, sanayileşmeye bağlı olarak kente göçler başlaması sebebiyle kadınların iş hayatına dahil olması, kadın haklarının korunmasına yönelik girişimlerin artması, kadınların eğitim hayatına katılmasının sağlanması kadınların algıladıkları psikolojik istismar düzeyini etkilemiş ve cinsiyet farklılığını ortadan kaldırmış olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca istismarın tüm toplumlarda görülen ve belli bir grup insanla sınırlanamayacak bir olgu olması cinsiyete göre farklılık olmamasını destekler niteliktedir.

4.3. Anne-babadan Algılanan Psikolojik İstismar ve Öz Yeterlik Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulguların Tartışılması

Bu araştırmada ergenlerin genel öz yeterlik, akademik öz yeterlik, sosyal öz yeterlik, duygusal öz yeterlik ve anne-babadan algılanan psikolojik istismar düzeyleri arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. İstismar bireylerde ciddi problemlere yol açan, davranışsal psikolojik problemleri tetikleyen, ergenlik döneminde kimlik kazanmaya çalışan bireylerin bu krizi çözmelerini olumsuz yönde etkileyen, ruh sağlığını kısa ve uzun vadede tehdit eden bir olgudur (Wang ve Liu, 2015). Psikolojik istismarın ne gibi sonuçları olduğuna dair pek çok çalışma vardır. Bunlar incelendiğinde psikolojik istismarın çok geniş bir etki alanı olduğu görülmektedir. Anne babadan algılanan psikolojik istismar aile çocuk etkileşimini olumsuz etkilemekte, olumsuz bilişsel düşüncelerin yerleşmesine, sosyal öğrenme aracılığıyla istismarın normalleşmesine sebep olabilmektedir (Soffer vd., 2008). Ergenlik döneminde kendini tanımaya, yeni bir kimlik oluşturmaya çalışan, karmaşık bir gelişim döneminde bulunan bireylerin anne babadan psikolojik istismar algılaması ruhsal gelişime katkı sağlayan öz yeterlik algılarının olumsuz etkilenmesine yol açabilir.

Araştırmadan elde edilen bu bulguya benzer sonuçlar ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır. Bunlardan Koçmarlar ve Akbağ'ın (2018) çalışmaları öğretmenden algılanan istismar ile öz yeterlik arasında bir ilişki ortaya koymazken, ana babadan algılanan psikolojik istismar ve genel, akademik, sosyal, duygusal öz yeterlik arasında olumsuz yönde anlamlı ilişki olduğunu göstermektedir. Türkmen (2021) çalışmasında ihmal, cinsel istismar, fiziksel istismar, psikolojik istismar gibi kötü muamelelere maruz kalmanın ergen öz yeterliğini olumsuz yönde etkilediği bulgusuna ulaşmıştır. Na ve Chung (2007) ise psikolojik istismar yaşantısı olan çocukların düşük öz yeterlik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bir başka çalışmada duygusal ihmal ve istismarın algılanan öz yeterlik üzerindeki etkisinin yüksek olduğu ortaya konmuştur (Wang ve Liu, 2015). (Soffer vd., 2008) tarafından yapılan çalışmada ise duygusal ihmalin öz yeterliği olumsuz etkilediği ancak duygusal istismar ve öz yeterlik arasında ilişki olmadığı sonucuna varılmıştır.

5. SONUÇLAR ve ÖNERİLER

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar aşağıdadır:

1. Erkek ergenlerin genel öz yeterlik ve duygusal öz yeterlik puan ortalamaları kadın ergenlere göre anlamlı düzeyde daha yüksektir. Akademik öz yeterlik ve sosyal öz yeterlik ergenlerin cinsiyetine göre farklılık göstermemektedir.

2. Cinsiyet değişkenine göre algılanan psikolojik istismar, yıldırma/ aşağılama, duygusal tepki vermeyi reddetme, suça yöneltme ve reddetme/ izolasyon düzeyleri anlamlı farklılık göstermemektedir.
3. Algılanan psikolojik istismar ve genel öz yeterlik, sosyal öz yeterlik, duygusal öz yeterlik düzeyleri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

Araştırma sonuçlarına göre aşağıdaki öneriler sunulmuştur.

1. Ergenlerin öz yeterlik düzeylerini artırıp psikolojik istismara yönelik koruyucu faktör oluşturmak için okul rehberlik servisi tarafından atılacak eğitim verilebilir.
2. Ergenlik dönemindeki bireylerin sosyal öz yeterlik ve duygusal öz yeterlik düzeylerini geliştirici faaliyetlere (spor, sanat, drama, tiyatro vs.) okul ortamında ulaşım imkânı sağlanabilir.
3. Boylamsal bir çalışma yapılarak bireylerin genç yetişkinlikteki öz yeterlik düzeyleri incelenip anne babadan algılanan psikolojik istismarın öz yeterliğe uzun vadedeki etkisi gözlemlenebilir.

KAYNAKÇA

- Acehan, S., Bilen, A., Ay, M. O., Gülen, M., Avcı, A., ve İçme, F. (2013). Çocuk istismarı ve ihmalinin değerlendirilmesi. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 22(4), 591-614.
- Akman, S. (2019). *İstanbul ili Pendik ilçesinde eğitim görmekte olan lise öğrencilerinin ergen asiliği, duygusal istismar ve psikolojik dayanıklılıkları arasındaki ilişki*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. SB Enstitüsü, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- Arslan, G. (2015). Psikolojik istismar ölçeği geliştirme çalışması: Ergenler için psikometrik özelliklerinin incelenmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(2), s. 727-738.
- Aypay, A. (2010). The adaptation study of general self-efficacy (GSE) scale to Turkish. *İnönü University Journal of the Faculty of Education*, 11(2), 113-131.
- Bacchini, D. ve Magliulo, F. (2003). Self-image and perceived self-efficacy during adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 32, 337-349. DOI:10.1023/A:1024969914672
- Bahar, G., Savaş, H. A., ve Bahar, A. (2009). Çocuk istismarı ve ihmali: Bir gözden geçirme. *Fırat Sağlık Hizmetleri*, 4(12), 52-65.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84(2), 191-215.
- Bozkurt, Ş. (2014). *Okul sporlarına katılan öğrencilerin katılım motivasyonu, başarı algısı ve öz yeterliklerinin incelenmesi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. SB Enstitüsü, Akdeniz Üniversitesi.
- Buldu, P. (2021). *Ergenlerin algıladıkları psikolojik istismar düzeylerinin, kendine zarar verme davranışlarının ve başa çıkma becerilerinin karşılaştırılması*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. SB Enstitüsü, İstanbul Gelişim Üniversitesi.
- Cansız, C. (2019). *Ergenlerde algılanan duygusal istismarın kendine zarar verme ve riskli davranışlar ile ilişkisi*. [Yüksek lisans tezi], SB Enstitüsü, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi.
- Caprara, G. V., Scabini, E., Barbaranelli, C., Pastorelli, C., Regalia, C., ve Bandura, A. (1998). Impact of adolescents' perceived self-regulatory efficacy on familial communication and antisocial conduct. *European Psychologist*, 3(2), 125-132.
- Certel, Z., Bahadır, Z., Saracaloğlu, S., ve Varol, R. (2015). Lise öğrencilerinin öz-yeterlikleri ile öznel iyi oluş düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 307-318.
- Ceylan, İ. (2013). *Ergenlerin benlik saygısı ve duygusal öz-yeterlik düzeylerinin incelenmesi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. SB Enstitüsü, Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Christy, X. I., ve Mythili, T. (2020). Self-esteem, self-efficacy and academic performance among adolescents. *Journal of Indian Association for Child ve Adolescent Mental Health*, 16(2), 123-135.
- Cloutier, R., ve Onur, B. (2014). Ergenlik psikolojisinde kuramlar. *Ankara University Journal of Faculty of Education*, 27(22), 875-904.
- Erdoğan, M. Y., ve Yüzbaş, D. (2018). Lise öğrencilerinin okula bağlılık ile genel öz-yeterlilik düzeyleri arasındaki ilişki. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(32), 205-227.

- Ersanlı, K., Yılmaz, M., ve Özcan, K. (2013). Algılanan duygusal istismar ölçeği (ADİÖ): Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(1), 147-164.
- Esen, D. (2020). *Ergenlerin algıladığı ebeveyn psikolojik istismar düzeyi ile öfke biçimleri arasındaki ilişki*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. SB Enstitüsü, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- Glaser, D. (2002). Emotional abuse and neglect (Psychological maltreatment): A conceptual framework. *Child Abuse ve Neglect*, 26(6-7), 697-714.
- Göde, O., Savi, F., ve Savi, S. (2000). Eğitim bütünlüğü içinde sporun duygusal istismara uğrayan ergenlerin benlik kavramlarına etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(7), 22-34.
- Grubbs, S., Hardin, S. B., Weinrich, S., Weinrich, M., Garrison, C., Pesut, D., ve Hardin, T. L. (1992). Self-efficacy in normal adolescents. *Issues in Mental Health Nursing*, 13(2), 121-128.
- Gültekin, G., Ruban, C., Akduman, B., ve Korkusuz, İ. (2006). Çocuk ve cinsel istismar. *Adli Psikiyatri Dergisi*, 3(1), 9-14.
- Güven, Ö. F. (2021). *Ergenlerde sigara içme arzusu, öz-yeterlik ve dindarlık ilişkisi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. EB Enstitüsü, Marmara Üniversitesi.
- Hagborg, J. M., Tidefors, I., ve Fahlke, C. (2017). Gender differences in the association between emotional maltreatment with mental, emotional, and behavioral problems in Swedish adolescents. *Child Abuse ve Neglect*, 67, 249-259.
- Hart, S. N., ve Brassard, M. R. (1991). Psychological maltreatment: Progress achieved. *Development and Psychopathology*, 3, 61-70.
- İşmen, E. & Aydın, B. (1996). Duygusal istismarın liseli ergenlerin kendini kabul seviyelerine etkisi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(8), 127-134.
- Iwaniec, D., Larkin, E., ve Higgins, S. (2006). Research review: Risk and resilience in cases of emotional abuse. *Child and Family Social Work*, 11, 73-82.
- Jenkins, S. R., Goodness, K., ve Buhrmester, D. (2002). Gender differences in early adolescents' relationship qualities, self-efficacy, and depression symptoms. *Journal of Early Adolescence*, 22(3), 277-309. <https://doi.org/10.1177/02731602022003003>
- Kaya, Z., ve Savaşlı, Y. (2020). Ergenlerin sosyal karşılaştırma ve duygusal öz-yeterlik düzeylerinin demografik değişkenlere göre incelenmesi. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 8(20), 71-100.
- Kılıç, K. M. (2019). Ortaokul öğrencilerinde öz-yeterlik ile anksiyete ve depresyon arasındaki ilişki. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 27, 573-590.
- Kıran, D. ve Sungur, S. (2012). Middle school students' science self-efficacy and its sources: Examination of gender difference. *Journal of Science Education and Technology*, 21 (5), 619-630.
- Koçmarlar, H., ve Akbağ, M. (2018). Ergenlerin anne baba ve öğretmenlerinden algıladıkları duygusal istismarın öz-yeterlikleri üzerindeki yordayıcı etkisi üzerine bir inceleme. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(15), 1323-1360.
- Ma, Z.-W., Zeng, W.-n., ve Ye, K.-Y. (2015). Gender differences in chinese adolescents' subjective well-being: The mediating role of self-efficacy. *Psychological Reports: Sociocultural Issues in Psychology*, 116(1), 311-321.
- McGee, R. A., ve Wolfe, D. A. (1991). Psychological maltreatment: Toward an operational definition. *Development and Psychopathology*, 3(1), 3-18.
- Mcknight, C. G., Huebner, E. S., ve Suldo, S. (2002). Relationships among stressful, life events, temperament, problem behavior, and global life satisfaction in adolescent. *Psychology in the Schools*, 39(6), 677-687.
- Mishra, S., ve Shanwal, V. K. (2014). Role of family environment in developing self efficacy of adolescents. *Integrated Journal of Social Sciences*, 1(1), 28-30.
- Mozahem, N. A., Boulad, F. M., ve Ghanem, C. M. (2021). Secondary school students and self-efficacy in mathematics: Gender and age differences. *International Journal of School ve Educational Psychology*, 9(51), 5142-5152.
- Na, E.-S., ve Chung, I.-J. (2007). Structural relationships among types of child abuse, depressive tendencies, self-efficacy, and academic achievement. *Korean Journal of Child Studies*, 28(4), 35-49.

- Özdirek, S. (2021). *Üniversite öğrencilerinde eğitime yönelik tutumlar ile akademik öz-yeterlik arasındaki ilişkinin incelenmesi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. SB Enstitüsü, Nişantaşı Üniversitesi.
- Özkebabçı, M. (2019). *Üniversite öğrencilerinin algıladıkları duygusal istismar ile psikolojik sağlıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. SB Enstitüsü, Doğu Akdeniz Üniversitesi.
- Öztep, İ. C. (2010). *Duygusal istismar algılayan ve algılamayan ergenlerin kaygı düzeyleri ve denetim odaklarının karşılaştırılması*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. SB Enstitüsü, Maltepe Üniversitesi.
- Rogers, M. J., ve Follingstad, D. (2011). Gender differences in reporting psychological abuse in a national sample. *Journal of Aggression, Maltreatment ve Trauma*, 20(5), 471–502.
- Sakız, G. (2013). Başarıda anahtar kelime: Öz-yeterlik. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(1), 185-209.
- Santrock, J. W. (2017). Yaşam boyu gelişim: Gelişim psikolojisi. (G. Yüksel, Çev.) Nobel Akademik Yayıncılık.
- Sayın Çakar, Y., ve Altun, F. (2021). Ergenlerin öznel iyi oluş düzeylerinin ebeveyn çatışması, öz-yeterlik ve demografik değişkenler açısından incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 253-270.
- Schunk, D. H. (1995). Self-efficacy, motivation, and performance. *Journal of Applied Sport Psychology*, 7(2), 112-137.
- Sedlak, A. J. (1997). Risk factors for the occurrence of child abuse and neglect. *Journal of Aggression, Maltreatment ve Trauma*, 1(1), 149-186.
- Sewell, A., ve George, A. (2000). Developing efficacy beliefs in the classroom. *Journal of Educational Enquiry*, 1(2), 58-71.
- Soffer, N., Gilboa-Schechtman, E., ve Shahar, G. (2008). The relationship of childhood emotional abuse and neglect to depressive vulnerability and low. *International Journal of Cognitive Therapy*, 1(2), 151–162.
- Telef, B. B. (2011). *Öz-yeterlikleri farklı ergenlerin psikolojik semptomlarının incelenmesi*. [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. SB Enstitüsü, Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Telef, B. B., ve Karaca, R. (2012). Çocuklar için öz-yeterlik ölçeği; geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 169-187.
- Türkmen, M. (2021). *Kötü muameleye maruz kalan ergenlerde öz yeterlik çalışmaları: Bir sistematik Derleme*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]., EB Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi.
- Vissing, Y. M., Straus, M. A., Gelles, R. J., ve Harrop, J. W. (1991). Verbal aggression by parents and psychosocial problems of children. *Child Abuse ve Neglect*, 15(3), 223-238.
- Wang, J., ve Liu, A. (2015). Mediating role of regulatory emotional self-efficacy between childhood abuse and depression in college students. *Chinese Mental Health Journal*, 12, 305-310.
- Willemse, M. (2008). *Exporing the relationship between self-efficacy and aggression in a group of adolescents in the peri-urban town of torcester*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Unpublished doctoral dissertation, University of Stellenbosch.
- Wright, M. O. (2007). The long-term impact of emotional abuse in childhood: Identifying mediating and moderating processes. *Journal of Emotional Abuse*, 7(2), 1- 8.
- Yiğit, Y. (2020). *Lise öğrencilerinde bağlanma stilleri ile öz-yeterlik arasındaki ilişkinin incelenmesi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. SB Enstitüsü, Maltepe Üniversitesi.
- Yıldırım, D. D. (2018). *10-14 yaş ergenlerin öz yeterlik düzeyinin anksiyete duyarlılığı ve ebeveyn tutumu ile ilişkisinin incelenmesi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. SB Enstitüsü, İstanbul Gelişim Üniversitesi.
- Yıldırım, F., ve İlhan, İ. Ö. (2010). Genel öz-yeterlilik ölçeği Türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 21(4), 301-308.